

و خلیج همیشگی فارس...

نویسنده کتاب "اسناد نام خلیج فارس میراثی کهن و جاودان" گفت: خلیج فارس از معدود نام‌های جغرافیایی است که از همان ابتدای ظهور علم جغرافیا، به همین نام بوده و در قدیمی‌ترین نوشته‌ها و قدیمی‌ترین نقشه‌ها که از دوران قدیم به جای مانده، این دریا به همین نام نامیده شده است.

ایسنا/خراسان رضوی نویسنده کتاب "اسناد نام خلیج فارس میراثی کهن و جاودان" گفت: خلیج فارس از معدود نام‌های جغرافیایی است که از همان ابتدای ظهور علم جغرافیا، به همین نام بوده و در قدیمی‌ترین نوشته‌ها و قدیمی‌ترین نقشه‌ها که از دوران قدیم به جای مانده، این دریا به همین نام نامیده شده است.

روز ملی خلیج فارس در تقویم ما ایرانیان فقط یک نام نیست بلکه هویتی چند هزار ساله است. این نام گذاری نتیجه تلاش‌های بی‌وقفه ایران دوستان دلسوز و فرهیخته‌ای است که در برهه‌ای از زمان که بعضی از کشورهای عربی، مصمم بودند نام خلیج عربی را به جای خلیج فارس به کار گیرند، این افراد در اثبات هویت فارسی این پهنه آبی مهم و استراتژیک، گام‌های استواری برداشتند که یکی از این دستاوردها نام گذاری روز ۱۰ اردیبهشت به نام روز ملی خلیج فارس است.

اگر جستجویی در رابطه با مقالات و کتاب‌های مربوط به خلیج فارس و چرایی نام خلیج فارس داشته باشیم، یکی از نام‌هایی که زیاد با آن روبه‌رو خواهیم شد، نام دکتر محمد عجم است که بسیاری از مقالات او به زبان‌های انگلیسی و عربی نیز منتشر شده است.

دکتر محمد عجم که زاده زبید گناباد است، دکترای حقوق بین‌الملل دارد و در حوزه حقوق بین‌الملل فعالیت‌های پژوهشی زیادی انجام داده است. این نویسنده و پژوهشگر گنابادی از پایه‌گذاران موسسه مطالعات خلیج فارس بوده و علاوه بر انتشار ده‌ها مقاله، یکی از ماندگارترین و ارزنده‌ترین اقداماتش جمع‌آوری اسناد هویت فارسی خلیج فارس است که حاصل این تلاش‌ها در کتابی با عنوان "اسناد نام خلیج فارس میراثی کهن و جاودان" گردآوری شده و در حال حاضر این کتاب به یکی از مهمترین منابع اطلاعاتی و پژوهشی برای پژوهشگران تبدیل شده است.

در ادامه گفت‌وگویی داشتیم با این پژوهشگر و مسیر پر فراز و نشیبی که برای تحقیق و پژوهش در مسیر اثبات هویت فارسی خلیج فارس پیموده است.

محمد عجم در رابطه با پیشینه نام خلیج فارس در گفت‌وگو با ایسنا عنوان کرد: خلیج فارس جزو معدود نام‌هایی است که از دوره‌ای که می‌توان به نقشه‌ها و سفرنامه‌ها استناد کرد، به همین نام بوده و از آن دوره تاکنون به اتفاق، در همه کشورهای نام خلیج فارس و یا معادل آن برای این دریا به کار برده شده است.

وی اظهار کرد: از دوره فیثاغورس و بطلمیوس و از سفرنامه پریپلوس اریترا کتاب‌هایی داریم که می‌توانیم بگوییم نقاط جغرافیایی را تا حدودی قابل انطباق بیان کرده‌اند. قبل از آن هم نام‌هایی برای خلیج فارس هست اما این نام‌ها بیشتر اسطوره‌ای و افسانه‌ای است و نمی‌توان آن را نام جغرافیایی نامید اما به طور مسلم از دوره داریوش بزرگ و دوره‌ای که علم جغرافیا ظهور کرد، به خصوص از دوره بطلمیوس، نام خلیج فارس در همه نوشته‌ها با همین نام و یا معادل آن در سایر زبان‌ها وجود دارد.

وی گفت: این دریا یکی از دریاها مهم آن دوره و یکی از هفت دریای شناخته شده آن زمان بوده است. بنابراین خلیج فارس یکی از قدیمی‌ترین نام‌های جغرافیایی است و هیچ نام جغرافیایی دیگری نداریم که قدیمی‌تر از این نام باشد به طوری که در قدیمی‌ترین نوشته‌ها و قدیمی‌ترین نقشه‌ها که از دوران قدیم به جای مانده، این دریا به همین نام بوده است.

کشورهای عربی گمان کردند به خاطر قومیت حق دارند این دریا را خلیج عربی بنامند

این پژوهشگر در پاسخ به این سوال که حساسیت‌ها نسبت به تغییر نام خلیج فارس از چه زمانی آغاز شد، بیان کرد: تا دوره جمال عبدالناصر (دومین رئیس‌جمهور مصر) تمام کشورهای عربی و به طور کلی در همه زبان‌های دنیا، خلیج فارس را با همین نام و یا معادل آن در سایر زبان‌ها به کار می‌بردند اما از زمان جمال عبدالناصر و نهضت پان عربیسم، یک تغییر و بدعت‌هایی در کویت و در مصر شروع شد که نام خلیج فارس را به خاطر اغراض سیاسی زیر سوال بردند و گمان کردند به خاطر قومیت عربی حق دارند این دریا را خلیج عربی بنامند.

وی ادامه داد: یکی از اقدامات دیگری که باعث نگرانی و واکنش ایران دوستان شد، ذکر نام خلیج عربی در اطلس نشنال جئوگرافیک بود؛ در واقع نشنال جئوگرافیک معتبرترین اطلس جغرافیایی است که از سال ۱۸۸۱ میلادی که منتشر شد، همواره نام خلیج فارس را به کار می برد اما در سال ۱۳۸۳ این اطلس نام جدید خلیج عربی را هم در کنار نام خلیج فارس و داخل پراتز اضافه کرد.

عجم توضیح داد: در ابتدا در ایران خیلی عکس العملی به این نام جدید نشان ندادند تا اینکه این بحث و موضوع این تغییر نام به رسانه ها و نقشه ها هم کشیده شد و در این رسانه ها به کرات از نام جعلی و جدید خلیج عربی استفاده می شد که این عمل در آن دوره با واکنش ایران در چند نوبت روبه رو شد اما این موضوع همزمان شد با شکل گیری انقلاب اسلامی و با توجه به اینکه ایران در آن روزها با مسائل زیادی درگیر بود و موضوعات و مشکلات زیاد دیگری بودند که در اولویت قرار داشت، اصولاً موضوع تغییر نام به فراموشی سپرده شد.

وی تصریح کرد: بعد از گذشت مدتی که تلویزیون ها و رادیوها فراگیرتر شدند و تلویزیون های عربی نیز از طریق ماهواره ها وارد خانه های مردم شد، مردم متوجه شدند که به طور گسترده از نام خلیج عربی به جای خلیج فارس استفاده می شود و حتی در رسانه های انگلیسی زبان کشورهای عربی نیز دیگر نام خلیج فارس به کار برده نمی شود. در نتیجه مقداری حساسیت ایجاد شد.

تا قبل از این تحقیقات، مدرک متقنی برای دفاع در برابر تحریف گران وجود نداشت و تنها به توصیه نامه های سازمان ملل اکتفا می کردند

عجم که خود از موسسان مرکز مطالعات خلیج فارس نیز هست، در رابطه با انگیزه اش از آغاز تحقیقات گسترده در زمینه خلیج فارس بیان کرد: به عنوان کسی که عضو هیأت علمی و مدرس دانشگاه بودم، از همان ابتدای کار، یعنی در سال ۱۳۶۷ علاوه بر تدریس، به کار روزنامه نگاری هم مشغول بودم و مطالبی را از رسانه های عربی ترجمه می کردم. بنابراین به عنوان یک مترجم و مدرس دانشگاه، برایم مهم بود که بدانم خلیج فارس درست است یا خلیج عربی.

وی خاطر نشان کرد: من از قبل نیز به این موضوع حساس بودم اما رفته رفته این حساسیت ها زیاد و زیادتیر شد. همچنین می دیدم که در سیستم اداری ما وقتی می خواستند پاسخی به تحریف گران نام خلیج فارس بدهند، یک دفاعیه محکم، متقن و مستدل ارائه نمی کنند و برای پاسخ فقط به توصیه نامه های سازمان ملل اشاره می کردند و تصور می شد تنها با ارائه همین مدرک، ادای دین کرده اند اما من به این قانع نبودم و همین باعث شد تحقیقات گسترده ای را در این زمینه آغاز کنم.

این پژوهشگر گنابادی به تحقیقاتی که در این زمینه انجام داده است اشاره کرد و افزود: نتیجه ماه ها تلاشم، نوشتن گزارش ها و مقالات فارسی و انگلیسی متعددی شد که بارها و بارها و در سایت های مختلف منتشر شد، از جمله گزارشی که در رابطه با این بود که رسانه های عربی درباره خلیج فارس چگونه عمل می کنند که بر اساس تحقیقات، متوجه شدیم که همه رسانه های عربی و حتی روزنامه الاهرام و مجموعه رسانه های عربی که زیرمجموعه آن بودند و حتی روزنامه های انگلیسی زبان آن ها اصلاً از نام خلیج فارس استفاده نمی کنند.

وی ادامه داد: در زمینه این تغییر نام، یک مقاله هشدارآمیز نوشتم و برای خیلی از افراد فرستادم و در آن دوره که وبلاگ و وبلاگ نویسی تازه رایج شده بود و وبلاگ نویسی فقط انگلیسی بود، مقاله ای در رابطه با توطئه تغییر نام خلیج فارس به زبان انگلیسی منتشر کردم و بعد از آن نیز روزنامه همشهری نسخه فارسی این مقاله را در سال ۸۱ در ۱۶ شماره چاپ کرد.

عجم گفت: این مقاله یک بخش نتیجه گیری مهم هم داشت و این بود که حال که کشورهای عربی مصمم هستند نام خلیج فارس را به کار نبرند، چه باید کرد که در این قسمت پیشنهادات زیادی ارائه کردم و یکی از آن ها پیشنهاد نام گذاری روز ملی خلیج فارس بود.

وی یادآور شد: در آن زمان گروهی از اساتید دانشگاه وبسایتی را راه اندازی کرده بودند با عنوان "Persian Gulf Online". من مقاله را برای آن ها هم فرستادم که در سال ۱۳۸۱ به انگلیسی هم منتشر شد و انتشار این مقاله بازخوردهای بسیار خوبی داشت.

کتاب "اسناد نام خلیج فارس، میراثی کهن و جاودان" حاوی اسنادی است که از جامعه عرب گردآوری شده است

یکی از مهمترین دستاوردهای پژوهشی عجم، انتشار کتاب "اسناد نام خلیج فارس میراثی کهن و جاودان" است؛ وی در رابطه با

این کتاب مطرح کرد: کتاب اسناد نام خلیج فارس که جزو اولین کتاب‌هایی بود که قبل از چاپ، به صورت آنلاین هم منتشر شد، در سال ۱۳۸۸ در ۳۰۰۰ جلد چاپ شده و به صورت رایگان بین مقامات و مسئولان توزیع شد که با استقبال خوب مسئولان همراه بود.

عجم افزود: این کتاب حاوی اسنادی است که وجه تمایز آن با سایر کتاب‌های مشابه این است که این اسناد اکثراً از درون جهان عرب استخراج شده در صورتی که کتاب‌های مشابه بیشتر بر مبنای اطلس‌ها و نقشه‌ها بود.

این نویسنده با تأکید بر اینکه اکثر اسناد این کتاب مربوط به اسنادی است که از درون خود جامعه عرب گردآوری شده است، گفت: از جمله این اسناد، صحبت‌های مستند شده ۵ نفر از فرهیختگان جهان عرب بود که اعتراف کردند تا دوره جمال عبدالناصر هیچ سند و مکتوبی وجود ندارد که در زبان عربی به خلیج فارس خلیج عربی گفته می‌شده که این اعترافات بسیار مهم بود و در کتاب آورده شده است. یا تصویری از یکی از خیابان‌های قاهره که به نام خلیج فارس نامگذاری شده است، همچنین در یکی از احادیث پیامبر اسلام معروف به "حدیث حساسه" دو بار نام بحر فارسی به کار رفته که تمامی این مطالب را به علاوه کپی قدیمی‌ترین نسخ خطی تفسیرهای قدیمی و در مجموع ۱۲۰ نقشه و سند و دست‌نوشته از درون جامعه عربی ضمیمه این کتاب کردم.

عجم تصریح کرد: وقتی که قرار شد کتاب را چاپ کنم، متوجه شدم که اگر قرار باشد این اسناد را در کتاب بیاورم، باید ۱۸۰ صفحه به کتاب اضافه کنم که در آن زمان هزینه بسیار سرسام‌آوری داشت و چون از میزان استقبال مردم از کتاب اطلاعی نداشتم، نتوانستم خطر کنم و به توصیه دوستان، نقشه‌ها و سندها را حذف کردیم چون در خود متن کتاب به صورت تیتروار به آن اشاره شده بود اما من این سندها و نقشه‌ها را به صورت CD و DVD ضمیمه کتاب کرده و در اختیار پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار دادم؛ البته همیشه افسوس می‌خورم که کاش امکانش بود که این اسناد هم در خود کتاب چاپ می‌شد.

وی در رابطه با نحوه گردآوری مطالب نیز توضیح داد: با توجه به حساسیتی که به موضوع داشتم در مرحله گردآوری مطالب، همه مطالب را خودم فیش برداری کردم و شخصا آن را تایپ کردم و با توجه به اینکه این تحقیق نیاز به دسترسی به منابع کتابخانه‌ای در کشورهای مختلف عربی داشت این منابع در اختیارم قرار گرفت از جمله ۵۰ کتاب در کتابخانه قاهره و یا قسمتی از بخش نامه‌های سازمان ملل که دوستان لطف کردند و اسکن آن را برای من فرستادند.

وی اظهار کرد: من تمام نتایج تحقیقاتم را برای دسترسی آسان‌تر پژوهشگران و همچنین دسترسی آسان نسل امروز که حوصله تحقیقات کتابخانه‌ای را ندارند، به صورت فایل ورد منتشر کردم اما متأسفانه بسیاری از افراد از این فایل‌ها سوءاستفاده کرده و بارها و بارها مطالب را کپی پیس کردند بدون اینکه نام و منبع را ذکر کنند.

زنده ماندن هویت ایرانی در افکار عمومی هدف این نامگذاری بود

عجم در رابطه با هدف از نام‌گذاری روز ۱۰ اردیبهشت ماه به نام روز ملی خلیج فارس گفت: روز ملی خلیج فارس عملاً در ۲۱ تیرماه سال ۱۳۸۴ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید و مهمترین هدف این نام‌گذاری آگاه کردن مردم ایران بود و اینکه نسبت به پیشینه این نام آگاهی پیدا کنند.

وی خاطرنشان کرد: نسل ما، فکر می‌کردیم که هر دو نام یعنی هم خلیج فارس و هم خلیج عربی در طول تاریخ بوده و هر دو درست است و مهم نیست کدام به کار برده شود در حقیقت هدف این بود که اطلاع‌رسانی بشود و در راستای آن تحقیقاتی انجام شده و این تحقیقات به گوش مردم و رسانه‌ها رسید تا بدانند که نام خلیج فارس دارای نام‌های رقیب نبوده و در دنیا یک نام جغرافیایی کاملاً منحصر به فرد است.

وی یادآور شد: بسیاری از پهنه‌های آبی دیگر که در دنیا وجود دارند دارای نام‌های متعددی هستند مثلاً برای دریای خزر حدود ۴۵ نام در قسمت‌های مختلف دنیا ذکر شده است اما دریای خلیج فارس از همان ابتدا به واژه ایران و فارس و دریای عجم و دریای ایران منسوب بوده و منظور از فارس یک قوم نیست بلکه منظور سرزمین ایران است بنابراین هدف از این نام‌گذاری این بود که این نام به عنوان یک هویت ایرانی بیشتر در ذهن افکار عمومی زنده بماند و حفظ شود.

۱۰ اردیبهشت روز مهمی در تاریخ منطقه و خلیج فارس است

این پژوهشگر در پاسخ به این سوال که چرا روز ۱۰ اردیبهشت برای این نامگذاری انتخاب شده است، توضیح داد: ۱۰ اردیبهشت روز مهمی در تاریخ منطقه و خلیج فارس است. در این تاریخ دست امپراطوری استعمارگر پرتغال از خلیج فارس و تنگه هرمز کوتاه شد.

عجم در توضیح این واقعه مهم که در خلیج فارس اتفاق افتاد، گفت: پرتغال اولین کشور استعمارگر دنیا بوده که در آن زمان با اسپانیا یکی بود و امپراطوری پرتغال اسپانیا یکی از بدترین نوع استعمار بودند چون این کشورها از ۵۰۰ سال قبل که شروع به دریانوردی به اقصی نقاط عالم کردند هدف آن ها بیشتر به تملک درآوردن، برده گرفتن، تغییر مذهب و بهره برداری و بهره کشی بوده و تمام دنیا را دور زده بودند و هیچ امپراطوری بزرگ تر از امپراطوری پرتغال اسپانیا نبود.

وی ادامه داد: پرتغالی ها در خلیج فارس زورگویی هایی کردند و دست به حرکاتی زدند که موجب نارضایتی مردم شد. در آن دوره شاه عباس به فرمانده اش دستور داد که پرتغالی ها را مجازات و تنبیه کند. امام قلی خان، این سردار بزرگ فارس در سال ۱۰۳۱ قمری و یا ۱۶۲۳ میلادی در ماه آوریل که معادل اردیبهشت است ۴ کشتی از انگلیسی ها به خدمت گرفت و به مقر و پادگان انگلیسی ها که در تنگه هرمز بود حمله کرد و این منطقه بسیار استراتژیک را تصرف کرد و پرتغالی ها به طور کامل از خلیج فارس و تنگه هرمز اخراج شدند.

وی عنوان کرد: برای نام گذاری روز ملی خلیج فارس علاوه بر ۱۰ اردیبهشت، دو تاریخ دیگر از جمله ۲۹ اسفند روز ملی شدن صنعت نفت و ۹ آذر مصادف با برگشت جزایر سه گانه، از جمله تاریخ های پیشنهادی بودند اما در نهایت روز ۱۰ اردیبهشت به تصویب رسید و در مجموع از این تاریخ استقبال شد.

این فعال حوزه حقوق بین الملل یکی از مهمترین تاثیرات این نام گذاری را علاوه بر آگاهی بخشی، ایجاد یک همبستگی و اتحاد در بین مردم دانست و گفت: این نام گذاری موجب انسجام ملی شد و اگر چه بعضی افراد تاریخ های دیگری را پیشنهاد داده بودند اما در نهایت با این مصوبه موافقت کردند.

دکتر عجم علاوه بر فعالیت و پژوهش در حوزه مسائل بین المللی، در حوزه میراث فرهنگی و احیای هویت تاریخی شهرستان گناباد و روستای زبید نیز پژوهش ها و مقالات زیادی منتشر کرده است که مهمترین آن ها انتشار مقالاتی در رابطه با جنگ ۱۲ رخ است که با استناد به شاهنامه فردوسی محل وقوع این جنگ تاریخی دشت گناباد و روستای زبید بوده است همچنین بنا بر تحقیقات انجام شده محل کشته شدن یزدگرد ساسانی نیز در این منطقه تاریخی رخ داده است.